

BOSNA I HERCEGOVINA
REPUBLIKA SRPSKA
VRHOVNI SUD REPUBLIKE SRPSKE
BROJ: 61 0 Ps 005708 17 Rev
Banjaluka, 08.02.2018. godine

Vrhovni sud Republike Srpske u vijeću sastavljenom od sudija, Gorjane Popadić kao predsjednika vijeća, Davorke Delić i Stake Gojković, kao članova vijeća, u pravnoj stvari tužioca Društva za ... J. K.P. a.d. P., zastupan po punomoćniku M.P., advokatu iz B., protiv tuženog Zatvoreni ... J. K.I. a.d. P., Ulica ..., P., u revizionom postupku zastupan po punomoćniku Đ.L., advokatu iz B., radi isplate, odlučujući o reviziji tuženog protiv presude Višeg privrednog suda u Banjaluci broj 61 0 Ps 005708 15 Pž 2 od 14.11.2016. godine, na sjednici održanoj dana 08.02.2018. godine, donio je

PRESUDU

Revizija se usvaja, obe nižestepene presude preinačavaju tako što se tužbeni zahtjev tužioca odbija.

Odluka o troškovima parničnog postupka preinačava se tako što se tužilac obavezuje da tuženom na ime troškova cijelog postupka plati iznos od 37.281,50 KM.

Obrazloženje

Prvostepenom presudom Okružnog privrednog suda u Istočnom Sarajevu broj: 61 0 Ps 005708 15 Ps 2 od 09.11.2015. godine, tuženi je obavezan da tužiocu isplati iznos od 512.208,00 KM, sa zakonskom zateznom kamatom počev od 04.02.2013. godine, pa do isplate, kao i da mu naknadi troškove parničnog postupka u iznosu od 32.809,22 KM, sve u roku od 30 dana.

Sa dijelom zahtjeva za naknadu troškova parničnog postupka u iznosu od 5.691,60 KM, tužilac je odbijen.

Drugostepenom presudom Višeg privrednog suda u Banjaluci broj 61 0 Ps 005708 15 Pž 2 od 14.11.2016. godine, žalba tuženog je odbijena i presuda Okružnog privrednog suda u Istočnom Sarajevu broj: 61 0 Ps 005708 15 Ps 2 od 09.11.2015. godine, potvrđena.

Zahtjevi parničnih stranaka za naknadu troškova žalbenog postupka, su odbijeni.

Blagovremeno izjavljenom revizijom drugostepenu presudu pobija tuženi, iz razloga povrede odredaba parničnog postupka, s prijedlogom da se revizija usvoji, pobijana presuda preinači, odnosno ukine i predmet vrati na ponovno suđenje.

U odgovoru na reviziju tužilac predlaže da se revizija odbije.

Revizija je osnovana.

Predmet spora ovoj pravnoj stvari je zahtjev tužioca da mu tuženi isplati iznos od 512.208,00 KM, zakonsku zateznu kamatu i troškove postupka.

Na osnovu izvedenih dokaza i rezultata cjelokupnog postupka prvostepeni sud je utvrdio da su tužilac i tuženi u ugovornom odnosu temeljem ugovora zaključenog u novembru 2007. godine o upravljanju zatvorenim investicionom fondom sa javnom ponudom J.K.I. a.d. P.; da su tim ugovorom regulisana prava i obaveze ugovarača u pogledu upravljanja fondom, izmađu ostalog i obaveza tužioca (član 7. stav 1. alineja osam) da izračunava neto vrijednost imovine fonda i neto vrijednost po akciji fonda u skladu sa metodologijom koju utvrdi Komisija za ... RS (dalje: KHV); da tužilac za obavljene poslove ima pravo na naknadu za upravljanje fondom (provizija) koja iznosi maksimalno 2,5 % prosječne godišnje vrijednosti imovine fonda (član 23.), koja se naplaćuje na način određen članom 24. ugovora; da je KHV na temelju Zakona o investicionim fondovima („Službeni glasnik Republike Srpske broj 92/06, dalje: ZIF) i Zakona o tržištu hartija od vrijednosti („Službeni glasnik Republike Srpske broj 92/06, 34/09, 30/12, 59/13, 108/13 i 4/17, dalje: ZTHV), donijela Pravilnik o utvrđivanju vrijednosti imovine Investicionog fonda i obračun u neto vrijednosti imovine po udjelu ili akciji investicionog fonda („Službeni glasnik Republike Srpske broj: 102/07 i 04/08, u daljem tekstu: Pravilnik), kojim je propisala metodologiju po kojoj društvo za upravljanje investicionim fondovima obračunava ukupnu vrijednost imovine kojom upravlja, obaveze investicionog fonda i neto vrijednost imovine fonda (koja predstavlja osnov za obračun ugovorene naknade za upravljanje); da je za zatvorene investicione fondove, kakav je tuženi, u okviru obračuna neto vrijednosti imovine, propisano da se vlasničke hartije od vrijednosti kojima se ne trguje ne vrednuju uopšte, odnosno da se vrednuju sa nulom (član 10. stav 4. Pravilnika); da je Odlukom Ustavnog suda Republike Srpske od 27.01.2010. godine, utvrđeno da stav 4. člana 10. Pravilnika, nije u saglasnosti sa Ustavom i zakonom; da je Pravilnik prestao da važi od dana objavljivanja odluke Ustavnog suda RS, odnosno od 15.03.2010. godine; da je u spornom periodu tužilac vršio obračun neto vrijednosti imovine tuženog u manjem iznosu zbog primjene neustavne i nezakonite odredbe Pravilnika, što je zbog manje osnovice obračunate na takav način rezultiralo da je obračun naknade za upravljanje utvrđen u manjem iznosu; da je KHV kasnije izmijenila neustavnu odredbu Pravilnika tako da se neto vrijednost imovine fondova obračunava prema tržišnoj cijeni koja je formirana na organizovanom i uređenom tržištu, a ako nema trgovanja prema procijenjenoj vrijednosti u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardom broj 39; da je CRHV po zahtjevu tužioca utvrdio koliko bi tužiocu pripadalo na ime naknade za upravljanje u mjesečnim iznosima da nije bilo neustavne odredbe Pravilnika, koja za period od decembra 2007. godine do februara 2010. godine iznosi ukupno 549.436,80 KM.

Polazeći od ovako utvrđenog činjeničnog stanja prvostepeni sud je zaključio da se tužilac sa svojim zahtjevom za otklanjanje štetnih posljedica neustavnog Pravilnika nije ni trebao obraćati Ustavnom sudu RS radi naknade štete, zbog čega je prigovor tuženog o nenadležnosti redovnog suda za odlučivanje o tužbenom zahtjevu ocijenio neosnovanim, kao i prigovor nedostatka aktivne i pasivne legitimacije nalazeći da stvarna legitimacija proizlazi iz ugovornog odnosa između stranaka.

Nadalje, prvostepeni sud nalazi da je u spornom periodu tužilac vršio obračun neto vrijednosti imovine tuženog u skladu sa Pravilnikom, koji se u to vrijeme primjenjivao, a naknadno proglašen neustavnim, tako da je došlo do naplate provizije u manjem iznosu od onog koji bi tužilac naplatio da neustavna odredba u to vrijeme nije bila na snazi, te da je na ime ugovorene provizije u periodu od februara 2008. godine do

februara 2010. godine tužilac naplatio manje 512.208,00 KM, za koji iznos je neosnovano osiromašio.

Izvještaj CRHV na okolnost visine štete je prihvaćen kao dokaz o visini potraživanja, jer se tuženi nije protivio ovakvom načinu utvrđivanja razlike u isplati naknade, niti je osporio ovaj izvještaj, osim da je izvještaj sačinjen o posebnoj ugovoru i da isti CRHV nije sačinio u svojstvu depozitara, a da suštinski na metodologiju utvrđivanja razlike tuženi nije imao primjedbe.

Ocjenio je neosnovanim i prigovor zastare potraživanja, jer je tužba podnesena 04.02.2013. godine, pa nije nastupila zastarjelost potraživanja za period od februara 2008. godine do februara 2010. godine, jer od podnošenja tužbe nije protekao rok od deset godina propisan odredbom člana 371. Zakona o obligacionim odnosima („Sl. list SFRJ“ broj 29/78, 39/85 i 57/89, te „Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 17/93, 3/96, 39/03 i 74/05, u daljem tekstu ZOO), pa je pozivom na odredbu člana 210. ZOO, usvojio tužbeni zahtjev tužioca.

Drugostepeni sud je prihvatio činjenično utvrđenje i pravni zaključak prvostepenog suda, te je žalbu tuženog odbio i prvostepenu presudu potvrdio temeljem odredbe člana 226. Zakona o parničnom postupku („Službeni glasnik RS“ broj 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09 i 61/13, u daljem tekstu: ZPP).

Odluke nižestepeni sudova donesene su pogrešnom primjenom materijalnog prava.

Nije sporno da su tužilac i tuženi u ugovornom odnosu temeljem ugovora zaključenog u novembru 2007. godine kojim su regulisali prava i obaveze. Obaveze tužioca definisane su u članu 7, 10, 12, 13 i 14. ugovora, između ostalog (član 7. stav 1. alineja osam) i da izračunava neto vrijednost imovine fonda i neto vrijednost po akciji fonda u skladu sa metodologijom koju utvrdi KHV. Ugovoreno je da za obavljene poslove tužilac ima pravo na naknadu za upravljanje fondom (proviziju) koja iznosi maksimalno 2,5 % prosječne godišnje vrijednosti imovine fonda (član 23. ugovora), koja se naplaćuje na način određen članom 24. ugovora.

Metodologija obračuna neto vrijednost imovine fonda utvrđena je Pravilnikom koji je donijela KHV, koji je stupio na snagu 23.11.2007. godine i ista je primjenjivana sve do donošenja Odluke Ustavnog suda Republike Srpske 27.01.2010. godine, kojom je utvrđeno da stav 4. člana 10. Pravilnika, nije u saglasnosti sa Ustavom i zakonom.

Kako se radi o opštem aktu, koji je odlukom Ustavnog suda u jednom dijelu prestao da važi, to je shodno odredbama člana 69. stav 2. Zakona o Ustavnom sudu Republike Srpske („Službeni glasnik RS“ broj 54/05-prečišćen tekst) koji je tada bio na snazi, nije bilo mjesta da tužilac otklanjanje posljedica neustavnosti traži izmjenom pojedinačnog akta, kako pravilno zaključuju nižestepeni sudovi, već naknadom štete ili na drugi način (član 72. Zakona).

Smatrajući da je zbog načina obračuna koji je vršio po neustavnom Pravilniku došlo do naplate provizije u manjem iznosu od onog koji bi tužilac naplatio da neustavna odredba u to vrijeme nije bila na snazi, tužilac je podnio tužbu i tražio isplatu naknade na ime ugovorene provizije u periodu od decembra 2007. godine do februara 2010. godine. Visinu naknade tužilac je dokazivao Izvještajem CRHV koji je izvršio po zahtjevu tužioca obračun neto vrijednosti imovine tuženog primjenom odredbe član 10. stav 4. Pravilnika i bez primjene stav 4. člana 10. Pravilnika i utvrdio razliku

obračuna neto vrijednosti imovine i razliku naknade za upravljanje u mjesečnim iznosima, koja za period od decembra 2007. godine do februara 2010. godine iznosi ukupno 549.436,80 KM.

Kako je zahtjev tužioca za isplatu provizije za period decembar 2007. godine i januar 2008. godine u iznosu od 37.228,80 KM pravosnažno odbijen (ranija presuda od 30.10.2013. godine), nižestepeni sudovi su u pogledu zahtjeva za isplatu provizije za period od februara 2008. godine do februara 2010. godine u iznosu od 512.208,00 KM sudili tako što su usvojili zahtjev, temeljeći svoju odluku na odredbi člana 210. ZOO.

Odredbom člana 210. ZOO propisano je da, kad je neki dio imovine jednog lica prešao na bilo koji način u imovinu nekog drugog lica, a taj prelaz nema svoj osnov u nekom pravnom poslu ili u zakonu, sticalac je dužan da ga vrati, a kad to nije moguće, da nadoknadi vrijednost postignutih koristi (stav 1.). Obaveza vraćanja, odnosno naknada vrijednosti nastaje i kad se nešto primi s obzirom na osnov koji se nije ostvario, ili koji je kasnije otpao (stav 2.).

Sticanje bez osnova predstavlja jedan od izvora obligacionih odnosa, za koji je potrebno da se kumulativno ispune opšti bitni elementi a to su umanjnje imovine jednog lica, uvećanje imovine drugog lica, veza između umanjnja i uvećanja imovine i odsustvo pravnog osnova koji bi pravno opravdao umanjnje i uvećanje imovine.

Pravila o pravno neosnovanom obogaćenju bave se pitanjem da li među subjektima postoji pravna veza u smislu pravnog osnova na osnovu koga je došlo do smanjenja imovine jednog subjekta i povećanja imovine drugog. Ako među subjektima prava nema pravnog osnova za izvjesno smanjenje i povećanje imovine (ili ako je osnov kasnije „otpao“), onda svaki subjekt drži bez osnova ono što je primio, bez obzira da li postoji ili ne postoji ma kakva srazmjera u vrijednosti među dobrima. U tom slučaju neosnovano osiromašeni je ovlašten da traži da mu lice koje se neosnovano obogatilo vrati dio imovine koji je prešao u imovinu tog lica, a kad to nije moguće, da mu nadoknadi vrijednost postignutih koristi.

Međutim, uvećanje i umanjnje imovine kao međuzavisna pojava ne može se poistovijetiti s pojmom uzročne veze kod prouzrokovanja štete, kao što se pravno neosnovano obogaćenje ne može poistovijetiti s prouzrokoivanjem štete kao izvorom obligaciono – pravnih odnosa. To su posebni, samostalni i međusobno različiti pojmovi, bez obzira na to što se u nekim slučajevima dodiruju i prepliću.

U konkretnom slučaju, parnične stranke nisu ugovorom zaključenim 02.11.2007. godine naknadu za upravljanje fondom ugovorile u fiksnom iznosu, već u procentu maksimalno 2,5% prosječne godišnje neto vrijednosti imovine fonda. To znači da su prihvatile da se visina naknade određuje na godišnjem nivou, a zavisi od prosječne neto vrijednosti imovine fonda koja se obračunava po metodologiji koju utvrdi KHV (član 7. stav 1. alineja 8) ugovora).

Dakle, provizija je ugovorena, kao i način obračuna i ugovor je ostao na snazi i poslije donošenja Odluke Ustavnog suda Republike Srpske od 27.01.2010. godine kojom je utvrđeno da stav 4. člana 10. Pravilnika nije u saglasnosti sa Ustavom i zakonom.

Proizlazi da donošenjem Odluke Ustavnog suda Republike Srpske nije otpao pravni osnov po kome je vršen obračun provizije između parničnih stranaka, jer je to ugovor, pa je pogrešan zaključak nižestepenih sudova da se radi o neosnovanom obogaćenju.

Međutim, način obračuna neto vrijednosti imovine fonda po stavu 4. člana 10. Pravilnika u uzročno posljedičnoj vezi je sa visinom provizije koja pripada tužiocu, koja je tako manja od one koju bi tužilac dobio da obračun nije vršen na taj način, pa se ovo potraživanje tužioca može pravno kvalifikovati kao naknada štete.

Odredbom člana 155. ZOO šteta je umanjeње nečije imovine (obična šteta) i sprečavanje njenog povećanja (izmakla korist), kao i nanošenje drugome fizičkog ili psihičkog bola ili straha (nematerijalna šteta). Da bi po odredbama čl. 154., 155. i 158. ZOO postojala odgovornost nekog lica za naknadu štete, potrebno je da su ispunjene sljedeće zakonske pretpostavke: da šteta postoji, da je prouzrokovana protivpravnom radnjom ili propuštanjem, da se radnja ili propuštanje mogu pripisati u krivicu štetniku i da postoji uzročna veza između radnji, odnosno propuštanja i nastale štete.

Kako tuženi nije donosilac Pravilnika čije pojedine odredbe su oglašene neustavnim, niti je svojim radnjama uticao na visinu provizije, to na njegovoj strani nema protivpravnosti, niti uslova odštetne odgovornosti, a tako ni pasivne legitimacije u smislu odredbe člana 155. ZOO.

Iz navedenih razloga, odlučeno kao u izreci na osnovu odredbi člana 250. stav 1. ZPP.

Kako su odluke nižestepenih sudova preinačene, to je ovaj sud odlučio o troškovima cijelog postupka na osnovu odredbe člana 397. stav 2. ZPP, a u vezi sa članom 386. stav 1. i članom 387. ZPP. Obavezan je tužilac da tuženom, koji je uspio sa revizijom, naknadi na ime troškova cijelog postupka iznos od 37.281,50 KM, od čega na ime prvostepenog postupka iznos od 20.606,50 KM (na ime sastava odgovora na tužbu 2.000,00 KM, pristupa na 4 održana ročišta po 2.000,00 KM, na jedno ročište odgode 1.000,00 KM, paušala 2.750,00 KM, satnice 2.700,00 KM, naknade za korištenje vlastitog automobila punomoćnika 2.796,50 KM), na ime troškova žalbenog postupka iznos od 12.925,00 KM (prema postavljenom zahtjevu: za sastav žalbe 2.500,00 KM uvećano za PDV 425,00 KM i taksu na žalbu 10.000,00 KM, koliko iznosi prema Tarifnom broju 1. tačka 6) Taksene tarife koja je prema članu 1. stav 2. Zakona o sudskim taksama - "Službeni glasnik RS" broj 73/08, 49/09, 67/13 i 63/14, njegov sastavni dio), te za troškova revizionog postupka iznos od 3.750,00 KM (za sastav revizije iznos od 3.000,00 KM, uvećano za paušal 750,00 KM), shodno tarifnim brojevima 2. i 12. Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad advokata ("Službeni glasnik RS" broj 68/05).

Predsjednik vijeća

Gorjana Popadić

Za tačnost otppravka ovjerava
Rukovodilac sudske pisarnice
Amila Podrašćić